

Trgovačka društva od posebnog državnog interesa

Bajo, Anto

Source / Izvornik: **Aktualni osvrti, 2010, 3, 1 - 2**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

<https://doi.org/10.3326/ao.2010.25>

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:242:147678>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-28**

Repository / Repozitorij:

[Institute of Public Finance Repository](#)

Trgovačka društva od posebnog državnog interesa

dr. sc. Anto Bajo

Sabor po prvi puta u svojoj povijesti raspravlja o poslovanju trgovačkih društava od posebnog državnog interesa. Radi se o 69 društava s preko sto tisuća zaposlenih. Od tog broja 28 društava 2009. godine ostvarilo je dobit od 1 mlrd, a 41 društvo gubitak u iznosu 4,5 mlrd kuna. Za veći dio društava trebalo bi pripremiti planove privatizacije i povlačenja upliva države iz njihovih upravljačkih struktura. Sadašnju Vladu treba pohvaliti jer je prva koja je problematiku financiranja i financijske održivosti društava stavila na dnevni red Sabora.

Cilj je rada ukratko obrazložiti glavna obilježja Vladinog izvješća o poslovanju trgovačkih društava od posebnog državnog interesa za 2009. godinu¹. Izvješće je u proceduri u Saboru, te će se tako nakon stjecanja neovisnosti u Saboru po prvi puta raspravljati o financijskom poslovanju trgovačkih društava u kojima država ima udio od 20-100%.

Izvješće sadrži analizu poslovanja 69 društava/grupa koja su u posebnom statusu sukladno Odluci Hrvatskog sabora o popisu trgovačkih društava od posebnog državnog interesa (NN 132/2009, 56/2010). Država je većinski vlasnik u 21 od tih 69 poduzeća. Ukratko, riječ je o društvima/poduzećima koja u 2009. zapošljavaju 110.504 djelatnika, stvaraju rashode od 76,8 mlrd kuna i prihode od 74,1 mlrd kuna te koja su u 2009. ostvarila neto gubitak (nakon oporezivanja) od 3,5 mlrd kuna. Pritom je 28 poduzeća ostvarilo dobit prije oporezivanja od 1 mlrd kuna, a 41 gubitak nakon oporezivanja u iznosu 4,5 mlrd kuna.

Po značaju za hrvatsko gospodarstvo i njegov budući razvoj ono je pored državnog proračuna vjerojatno drugo temeljno financijsko izvješće. Izvješće bi trebalo pružiti okvir za dijalog u Saboru, ali i između parlamentarnih stranaka, o budućoj strategiji privatizacije i povlačenja sudjelovanja države iz poduzeća koja nisu od primarnog državnog interesa.

Napomenimo da su pojedinačna izvješća tih trgovačkih društava dostupna na stranicama tržišta kapitala (Zagrebačkoj burzi) i Financijske agencije, a godišnje se objavljuju i na stranicama Vlade. Nažalost, stručna ali i šira javnost nije dovoljno pridavala značenje postojećim informacijama niti je analiza financijskog poslovanja društava od posebnog interesa bila tema dubljih, argumentiranih i politikom neopterećenih javnih rasprava.

Iako su sve dosadašnje vlade (na često i zatvorenim sjednicama) raspravljale o izvješćima, Sabor kao glavno predstavničko tijelo građana nije imao taj privilegij. Podaci u izvješću temelje se na službenim podacima iz osnovnih financijskih izvješća društava/grupa za 2009. i 2008., izvještajima o poslovanju za 2009., odlukama društava o raspodjeli ostvarene dobiti, odnosno pokriću ostvarenog gubitka, te na podacima Financijske agencije.

Zbog neodržavanja skupština pojedinih društava tehnički je postojao problem prikupljanja i objedinjavanja financijskih izvješća. Sukladno odredbama članka 50. Zakona o izmjenama i dopunama

¹ Cjeloviti tekst izvješća (s tablicama 196 stranica) javno je dostupan na stranicama Hrvatskog sabora [<http://www.sabor.hr/Default.aspx?art=35628>].

Zakona o trgovačkim društvima (NN 137/2009) glavna skupština se mora održati u prvih osam mjeseci poslovne godine (najkasnije do 31. kolovoza), no sva društva nisu održala skupštinu u za to predviđenom zakonskom roku.

U Izvješću se našlo šaroliko društvo poduzeća iz svih gospodarskih sektora, a posebice iz: energetike, poljoprivrede, turizma, brodogradnje i financijskog sektora (jedno osiguravajuće društvo i dvije državne banke). Dio tih poduzeća nalazi se na Zagrebačkoj burzi pa je neobično da se nalaze i na popisu poduzeća od posebnog državnog interesa. Riječ je o društvima koja su ujedno i glavni korisnici državnih jamstava.

Pregled društava ukazuje da se utjecaj države (kroz vlasništvo pa i upravljanje) održao unatoč svim privatizacijama u posljednjih dvadeset godina. Izvješće se može okarakterizirati kao preliminarna kreditna analiza koja ukazuje da značajan dio društava ima strukturne probleme. Zbog tih problema poslovne banke i međunarodne financijske institucije moraju dobro razmisliti ima li ih smisla kreditno pratiti ukoliko ne obave restrukturiranje i to ne u dugom nego u što je moguće kraćem roku. Rezultati Izvješća su zapravo i odlična prigoda Vladi da se jasno odredi o statusu većine društava u kojima država ima udio manji od 25%, ali i društava koja su neovisno o veličini udjela države teret državnog proračunu i poreznim obveznicima. Dio poduzeća već više godina ne pridonosi rastu BDP-a unatoč privilegiranoj poziciji „prirodnih“ monopolista, a država dodatno jamči za njihove kreditne obveze izdavanjem jamstava.

Izvješću nedostaju konkretni prijedlozi pa i zaključci o budućim koracima u restrukturiranju i privatizaciji društava. U optimističnom scenariju takvi zaključci i preporuke mogli bi biti rezultat argumentirane rasprave na Saboru koja bi trebala pomoći u profiliranju jasnije vizije statusa i budućih koraka u restrukturiranju i privatizaciji društava. Cjelovitost dokumenta djelomice je narušena i zbog nedostatka informacija o izdanim i još uvijek aktivnim jamstvima (kao izvanbilančnim evidencijama), koje bi omogućile uvid u pravi razmjer državne potpore tim društvima. Izvješće je djelomice manjkavo jer ne sadrži niti informacije o članovima nadzornih odbora i upravljačkoj strukturi. Kvaliteta izvješća značajno bi se unaprijedila da su u priložima dodana pojedinačna financijska izvješća društava (bilance i računi dobiti i gubitka). No to su tek manji „tehnički“ problemi koji su djelomice rezultat „slabe kapacitiranosti“ upravnih odbora pojedinih društava koja nisu na vrijeme održala skupštine i pružila pravodobne i ujednačene informacije. Nažalost, do danas niti jedna vlada nije utvrdila okvir ili strategiju privatizacije i prodaje manjinskih udjela u društvima koja bi mogla bez upliva predstavnika države u upravljačkim tijelima postati atraktivna za ulagače na tržištu kapitala. Povlačenje državnih udjela iz poduzeća koja primarno ne pružaju javna dobra i usluge bio bi odličan signal za veću aktivnost na tržištu kapitala. To bi sigurno pridonijelo stabilnosti, a investitorima i većinskim privatnim vlasnicima osiguralo i nove perspektive ne samo za ulaganja nego i za daljnja restrukturiranja poduzeća.

Izvješće bi moglo poslužiti Vladi i Saboru da:

- jasno definiraju okvir za privatizaciju poduzeća u kojima država ima manjinske udjele te plan „povlačenja“ predstavnika države iz nadzornih i upravljačkih struktura društava;
- definiraju kriterije za dobivanje statusa društva od posebnog državnog interesa (može se postaviti pitanje zašto su „Vupik“, „Podravka“ i „Končar“ od posebnog državnog interesa, a to nisu „Konzum“, „Našicecemet“, „Magma“, „Siscia“, itd.);
- ocijene troškove i koristi te očekivani financijski učinak potencijalne privatizacije dijela društava od posebnog državnog interesa, te utvrde redoslijed (strategiju) privatizacije uz utvrđivanje koraka za rješavanje strukturnih problema u financiranju i financijskoj održivosti postojećih društava;
- uvedu nagrađivanje sadašnjih i budućih članova upravnih odbora prema financijskim rezultatima društava. Uspjeh u ostvarenju veće dobiti - koja bi se trebala pored zadržavanja u društvima uplaćivati i u državnih proračun - treba nagraditi, ali i suprotno, smanjenjem plaća, pa i otpuštanjem, kažnjavati one koji ne pridonose ostvarenju primarne misije društva.

Vjerujem da će se pozitivni učinak objave sustavne analize društava od posebnog državnog interesa odraziti i na predstavnike lokalnih jedinica, uglavnom gradova. Gradska poglavarstva i njihove skupštine, također bi trebale, analizom trgovačkih društava u većinskom vlasništvu, odrediti prioriteta društva za pružanje javnih komunalnih usluga, a privatizirati društva u djelatnostima koje nisu u primarnom fokusu javnog, nego privatnog sektora.